

תכנית אב לאיכות הסביבה

ולפיתוח בר קיימא

מועצה אזורית משגב

מסמך מרכז

פתח דבר ודברי תודה

נושא איכות הסביבה במועצה האזורית משגב תופס מקום מכובד בסדר העדיפות. מאז כינונה, הקפידה המועצה לקדם את נושאי איכות הסביבה בהתאם לידע החדשני ביותר הקיים. גם המודעות והרצון של התושבים באים לידי ביטוי בהצלחות שהושגו לאורך השנים בתחום זה.

לפני מספר שנים החלטנו שעל מנת להמשיך לשפר ולהשתפר בתחום איכות הסביבה, יש לשנות כיוון. המושג איכות סביבה הוחלף לפיתוח בר קיימא (קיימות) ובכך בעצם מכסה נתח נכבד מפעילות המועצה. מכאן נולדה ההחלטה לגשת לביצוע של תוכנית אב לפיתוח בר קיימא בשותפות עם ציבור התושבים. החלטה זו היוותה צעד אמיץ וחדשני של בכירי המועצה מאחר והייתה אי וודאות באשר להצלחת התהליך ואיזה תוצרים יתקבלו ממנו.

שלב התכנון נמשך שנה נטו (שנה וחצי ברוטו) והתוצאה שלפניכם מלמדת על כך ששלב התכנון נחל הצלחה. סיום התכנון מעמיד לפנינו את אתגר היישום וההטמעה ברמת החזון, המדיניות, התהליכים והפרויקטים שנובעים מהתוכנית.

ברצוננו להודות לכל מי שעזר, תמך וסייע להצלחה ולקידום של התוכנית:

גורמים מממנים:

- המשרד להגנת הסביבה
- משרד הפנים - מפעם גליל מערבי
- משרד החקלאות ופיתוח הכפר
- המועצה האזורית משגב

גורמים שותפים:

- תושבי המועצה האזורית משגב
- מחלקות המועצה האזורית משגב
- החברה הכלכלית של משגב
- מנהלות אזורי התעשייה בר-לב ותרדיון
- הועדה המקומית לתכנון ובניה משגב
- מרכז השל
- ארגונים סביבתיים: "הסביבה", "סיכוי", "אל"ס" (אזרחים למען הסביבה בגליל), "לינק לסביבה"
- חברת אורבניקס

בברכת הצלחה לכולנו,

ארז קרייזלר

יו"ר המועצה האזורית משגב

יו"ר הועדה לאיכות הסביבה במרכז המועצות האזוריות

ברוך קומפנו

מנהל מחלקת איכות הסביבה

מועצה אזורית משגב

צוות העבודה

צוות התכנון:

ברוך קומפנו	מנהל מחלקת איכות הסביבה, מועצה אזורית משגב
צור אבלס	מפקח איכות סביבה ותובע המועצה, מועצה אזורית משגב
דפנה בן ברוך	מנהלת היחידה לתכנון אסטרטגי ולמידע, מועצה אזורית משגב
חיה בנדק	מנהלת מפעם גליל מערבי, משרד הפנים
איריס אפרת	ניהול הפרוייקט ותכנון אזורי, חברת אורבניקס בע"מ
נועה גכט	ניהול הפרוייקט ותכנון אזורי, חברת אורבניקס בע"מ
שמוליק כרמלי	יועץ סביבתי לתכנית

ועדת איכות הסביבה:

דון ג'קובסון	חבר מליאה
יואב פיסטינר	חבר מליאה, יו"ר הועדה
איתי הדרי	נציג ציבור
עידית בנאורי	נציגת ציבור
ברוך רוזן	סגן ראש המועצה
עטאלה ניקולה	חבר מליאה
ברוך קומפנו	עובד מועצה

צוות היגוי – מרחב פתוח:

דפנה בן ברוך	ניצן לוז
ברוך קומפנו	סטיב גרנט
צור אבלס	עליזה רפפורט-רוטמן
חיה בנדק	איתי הדרי
הלה בן דורי	דוד כהן
ראיד פאדילה	דון ג'קובסון
רפי בונה	אסף אברהמי
חוסין טרביה	דני כהנא
סמדר שטוקלמן	איתן רוזנברג
יוני (משה) יונס	משה רוט
יוסי ירון	נאיף סוועאד
מיכאלה פולנסקי	

צוותי ההיגוי – תכנית האב:

חינוך סביבתי ועשייה בקהילה

אודי בן דרור
אורון אמיתי
אורנית פרקטובניק
איילת ברנע נשר
אילנה זוהר
איריס אלקחר
איתן רוזנברג
אליהו שטרן
בתיה רכבי
איילת גונן
דניאל כהנא
חיה בנדק
טליה חפץ
יוסי ירון
ליאת בלכר
מאי אסדי
מושיק לוין
מיכאלה פולנסקי
נוגה שליט
נורית ברנע
ניצן לוז
נעמנה נאג'ית
עומר נאור
עיד סוואעד
שירה פרימן
שלמה בן גיא
ברוך קומפנו

הסביבה כמנוף לקיום משותף

ליאורה אהרון
בדריה בירומי
חוסין טרביה
חיה בנדק
חסיה פורת
יונית קריסטל
ירון ברטוב
נורית ברנע
נעאמנה נאג'ית
עבד נמארנה
עירית הדרי
רבקה פרינץ
קובי גולדברג
שמוליק שדה
ברוך קומפנו

מדיניות תכנון ושטחים פתוחים

אורן פרלסון

אלי בנישו

דוד כהן

דון ג'קובסון

דורון רוהטין

דניאל כהנא

דפנה נבו

הילל גלזמן

חיה בנדק

חנה ליבנה

יוחאי אברני

לאוניד מליקין

מוניר סואעד

משה הר ציון

משה רוט

צור אבלס

תעסוקה ויזמות

דוד סלייפר

חיה בנדק

יואב פיסטינר

סמדר שטוקלמן

עידית בנאורי

עליזה רפפורט-רוטמן

שירה פרימן

צור אבלס

תוכן העניינים:

7	מבוא: הצורך בתכנית אב לאיכות סביבה ופיתוח בר-קיימא במשגב
8	1. מועצה אזורית משגב: רקע כללי
8	2. סוגיות עיקריות להתמודדות במסגרת תכנית האב
9	3. תהליך התכנון
9	3.1 עקרונות על
9	3.2 תיאור תהליך העבודה
13	4. פיתוח בר-קיימא במשגב: תפיסת התכנית
14	5. חזון ומטרות התכנית
14	5.1 חזון התכנית
14	5.2 מטרות התכנית
15	6. הטמעת התכנית הלכה למעשה
15	6.1 פרויקטים ליישום ותהליכים להטמעה
16	6.2 סדרי עדיפויות במימוש התכנית
18	6.3 ניהול סביבתי של המועצה ומוסדותיה
19	7. מבנה ארגוני ומנגנון הביצוע
	נספחים
22	נספח מס' 1 – עקרונות פיתוח בר-קיימא ברשות מקומית
24	נספח מס' 2 – פירוט פרויקטים ותהליכים להטמעה
32	נספח מס' 3 – פרוטוקול ישיבת מליאת המועצה וההחלטה על יישום התכנית
35	נספח מס' 4 – סיכום ישיבת ועדת איכות הסביבה בעניין יישום התכנית
37	נספח מס' 5 – דברי סיכום והבעת תודה, ברוך קומפנו
	מסמכי המדיניות:
39	תעסוקה ויזמות
51	חינוך סביבתי ועשייה בקהילה
79	הסביבה כמנוף לקיום משותף
89	מדיניות תכנון ושטחים פתוחים

מבוא: הצורך בתכנית אב לאיכות סביבה ופיתוח בר-קיימא במשגב

נושא איכות הסביבה הינו אחד הנושאים החשובים למועצה האזורית משגב ולתושביה. מצד אחד קיים רצון לשמור על צביונו של האזור כאזור כפרי, עתיר שטחים פתוחים, בתי גידול ייחודיים ונופים עוצרי נשימה; מאידך, השאיפה היא לאפשר את המשך פיתוחה של המועצה, לאמור: קליטת אוכלוסייה חדשה בישובים ופיתוח מקורות תעסוקה, תוך שמירה על איכות חיים גבוהה.

בנוסף לכך, עומדת המועצה האזורית משגב בשנים האחרונות, כמו מרבית המועצות האזוריות בארץ, בפני לחצי פיתוח והתרחבות מצד הישובים העירוניים בסביבתה. לחצים אלה מעמידים בפניה אתגר נוסף בכל הנוגע לניהול השטחים הפתוחים שבתחומה והתמודדות עם בעיות סביבתיות הנובעות מהמפגש בין המרחב הפתוח למרחב המעוייר.

ההחלטה על קידום תוכנית אב לאיכות סביבה ופיתוח בר-קיימא באה, אם כן, על רקע הקונפליקטים והדילמות עימם מתמודדת המועצה, יחד עם עליית המודעות למונח "פיתוח מקיים" ו-"התנהלות מקיימת" והצורך לדאוג לדורות הבאים. הכנת התכנית משקפת הכרה ההולכת ומתחזקת של הרשויות המקומיות בארץ בכלל, והמועצות האזוריות בארץ בפרט, בדבר האחריות הרבה המוטלת עליהן בשמירה על השטחים הפתוחים, שמרביתם מרוכזים בשטחן.

מטרת תכנית האב היא להטמיע את תפיסת הקיימות ולהתוות קווי מדיניות ברורים בנושא הפיתוח העתידי ואיכות הסביבה במועצה.

1. מועצה אזורית משגב: רקע כללי

המועצה אזורית משגב שוכנת במרכז ומערב הגליל, באזור הררי המכוסה חורש ים תיכוני ויערות הנחרץ ע"י בקעות ונחלים. פיתוח האזור החל בסוף שנות ה-70 (בין היתר במסגרת תכנית ה"מצפים") והוביל להקמתם של עשרות ישובים חדשים, אשר ניבנו ככפ"תים (כפרים תעשייתיים). בשנת 1982 הוקמה המועצה האזורית כגוף מוניציפאלי שמטרתו לספק שירותים לתושבי האזור. המועצה הורכבה מחיבור של שלושה גושי התיישבות: גוש שגב, גוש צלמון וגוש תפן.

אוכלוסיית המועצה מונה כיום 19,858 אלף תושבים ב-35 ישובים. קרוב לשליש מהאוכלוסייה (5,545) הם ערבים-בדואים, המתגוררים בשישה כפרים¹. דגם ההתיישבות הדומיננטי במועצה הוא ישובים קהילתיים – דגם חדש יחסית שהתפתח מהכפ"תים ומותאם בצורה טובה יותר למאפייני האוכלוסייה והאזור.

אחד המאפיינים החשובים של המועצה האזורית משגב הוא הריכוז הגבוה של שטחים פתוחים בתחומה: המועצה משתרעת על פני שטח של כ-200,000 דונם, אשר קרוב ל-90% ממנו הוא שטחים פתוחים מסוגים שונים, ביניהם: שטחי יער, שמורות טבע וגנים לאומיים ושטחים חקלאיים. הבעלות על השטחים נחלקת בין המדינה, הקרן הקיימת לישראל ושטחים בבעלות פרטית, שרובם שייכים לערבים תושבי האזור.

המועצה האזורית שוכנת לצידם של ישובים בעלי אוכלוסיה ערבית (גובלת ב-24 רשויות ערביות). לעובדה זו השלכות נרחבות על היבטים רבים לרבות איכות הסביבה, על רקע הפערים הקיימים בין שתי האוכלוסיות (היהודית והערבית). נקודת המוצא היא שהתכנית הנוכחית לא תוכל לפתור את מכלול הבעיות הקשורים ליחסים שבין יהודים לערבים, שהינם בעלי הקשר גאו-פוליטי רחב יותר. ואולם, ההכרה בכך שנושאים סביבתיים הינם חוצי גבולות וחוצי אוכלוסיות מחייבת ראייה אזורית כוללת אשר באה לידי ביטוי בתחומים שונים בהם עסקו צוותי ההיגוי בתהליך הכנת התכנית.

2. סוגיות עיקריות להתמודדות במסגרת תכנית האב

על רקע האמור לעיל, מפורטות להלן הסוגיות העיקריות להתמודדות במסגרת תכנית האב:

1. יחסים מורכבים עם השכנים הערבים (תלות הדדית) – קושי במניעה ובטיפול במפגעים סביבתיים (בניה בלתי חוקית, השלכת פסולת) ובקידום נושא איכות הסביבה ברמה האזורית.
2. כרסום בשטחים הפתוחים – לחצי פיתוח מצד גורמים שונים (אזורי תעסוקה, ישובים, רשויות מקומיות וכיו"ב).
3. קהילה מודעת, אכפתית אך מאופיינת ברמת עשייה סביבתית בינונית.
4. העדר מדיניות סביבתית ברורה בנושאי פיתוח שונים.

¹ מתוך: נתונים שנמסרו ממערכת הממד של המועצה. נכון לינואר 2006.

3. תהליך התכנון

3.1 עקרונות על

תהליך הכנתה של תכנית האב התבסס על כמה עקרונות מרכזיים:

- א. **שיתוף הציבור ובעלי העניין** בכל שלבי תהליך הכנת התכנית, החל מבחירת הנושאים לטיפול וכלה בקביעת התוצרים. ההמלצות הנגזרות מהתכנית מבטיחות את המשך מעורבותו ושיתופו של הציבור בועדות ובפורומים שונים, גם לאחר שיסתיים תהליך הכנת תכנית האב.
 - ב. **הטמעת עקרונות וערכים של פיתוח בר קיימא** הן בתהליך הכנת התכנית והן בתכנים של מסמכי המדיניות השונים (הרחבה על תפיסת הקיימות וביטוייה בתכנית – ראו בהמשך).
 - ג. **ועדת איכות הסביבה כציר מרכזי בתכנית** – מעורבות מלאה של הועדה לכל אורך התהליך, היותה הגוף המחליט על סדרי עדיפויות והמוביל את יישום התכנית.
 - ד. **הצעת פרויקטים ותהליכים מתמשכים** – תוצרי התכנית הינם פרויקטים בעלי תוצר סופי ומוגמר, ותהליכים להטמעה המבטיחים את המשכיותה של התכנית לאורך זמן בלתי מוגבל.
 - ה. **שקיפות בתהליך הכנת התכנית** אשר באה לידי ביטוי בתיעוד של הדיונים והפצת תוצרי הביניים והתוצרים הסופיים לציבור ולבעלי העניין לצורך קבלת היזון חוזר.
- בחלק הבא יובא תיאור מפורט של תהליך העבודה תוך התייחסות לאופן ביטויים של העקרונות שצוינו.

3.2 תיאור תהליך העבודה

תכניות אב לפיתוח בר קיימא הן ישות חדשה יחסית; מעבר להנחיות ועקרונות כלליים, טרם פותח מודל מסויים (אם בכלל קיים כזה) על פיו יש לפעול להכנתן. בנוסף, הנושא בו עוסקת התכנית מחייב שימת דגש מיוחד על עצם התהליך, לא פחות מאשר על התכנים והתוצרים. כפועל יוצא מהאמור, היה תהליך הכנת התכנית הנוכחית במידה רבה לא "שגרתית", כפי שיתואר להלן (ראו גם תרשים 1):

שלב א – מפגש ציבורי מס' 1: בחירת הנושאים לטיפול

תהליך הכנת התכנית החל עם החלטת צוות העבודה לפנות אל הציבור ולשאל אותו מהן הסוגיות המרכזיות שהוא רוצה להתמודד עימן במסגרת תכנית האב. בהמשך, גובש צוות היגוי של בעלי עניין, לצורך בחירת השיטה המתאימה לשיתוף הציבור. הצוות נחשף לטכניקת ה"המרחב הפתוח" (Open Space Technology) - שיטה חדשנית וייחודית להנחיית קבוצות אשר בה מתאפשר לכל משתתף/ת להוביל ולקדם רעיונות, להעלות שאלות וליזום עשייה עם המשתתפים האחרים. לכל אחד ואחת ניתנת ההזדמנות שווה ליצור ולבחור את הנושאים "שבנפשו/ה" ועם זאת לקבל עדכון שוטף מהנעשה בקבוצות אחרות.

לאחר שצוות ההיגוי לשיטה התנסה בטכניקה ואישר אותה, התקיים מפגש (ספטמבר 2005) במעלה צביה, אליו הוזמן כל מי שמתגורר במשגב וסביבותיה, עמותות, משרדי ממשלה, יזמים, עובדי מועצה, אנשי חינוך, אנשי סביבה, איגודי ערים וכיו"ב. סדר היום והנושאים לדיון ניבנו על ידי המשתתפים כך שבחלקו הראשון של הכנס התאפשר רב-שיח מעמיק, בחלקו השני "אושכלו" הנושאים של הדיונים מחלקו הראשון, וכן התנדבו משתתפים לקידום אשכולות הנושאים בצוות המשך.

תוצר המפגש הציבורי היה העלאת ארבעה נושאים לראש סדר העדיפויות לטיפול בתכנית האב לאיכות הסביבה, המופיעים עפ"י סדר החשיבות שדורג ע"י משתתפי הכנס:

1. חינוך סביבתי ועשייה בקהילה.
2. מדיניות תכנון ושטחים פתוחים.
3. תעסוקה ויזמות, בדגש על תעסוקה בישובים.
4. הסביבה כמנוף לקיום משותף - יחסים בין יהודים לערבים בתוך המועצה ובין המועצה לרשויות השכנות.

לכל אחד מהנושאים הוקמו צוותי היגוי אשר הורכבו ממשתתפי הכנס שלקחו אחריות על הנושאים שהציגו, תושבים, נושאי תפקידים במועצה, נציגים של ועדת איכות הסביבה, נציגי עמותות סביבתיות וחברתיות (עמותת "הסביבה", עמותת אל"ס – אזרחים למען הסביבה בגליל, עמותת סיכוי ועמותת לינק), המחלקה לאיכות הסביבה, היחידה לתכנון אסטרטגי והחברה המלווה את התהליך – אורבניקס, יחד עם יועץ סביבתי מטעמה.

שלב ב – עבודת צוותי ההיגוי: גיבוש מדיניות והמלצות

לאחר בחירת צוותי ההיגוי, החלה סדרה של מפגשים שנערכו במקביל בכל ארבעת צוותי ההיגוי. המפגשים הונחו ע"י צוות התכנון יחד עם המחלקה לאיכות הסביבה והיחידה לתכנון אסטרטגי. כל צוות קיים בין 3-4 מפגשים במסגרתם נדונו סוגיות ודילמות בכל נושא וגובשו חזון, מטרות, מדיניות והמלצות לפרוייקטים ותהליכים להטמעה. בין מפגש למפגש נערכו התייעצויות ודיונים מקוונים באמצעות הדואר האלקטרוני. מסמכי המדיניות בגירסאות הביניים הועלו לאתר האינטרנט והיו זמינים לכל תושב ואדם שביקש להביע דעתו. המפגשים שקיימו הצוותים תועדו (באמצעות פרוטוקולים), נשלחו לחברי הצוותים והועלו גם הם לאתר המועצה².

שלב ג – העברת התכנית לאישור הועדה לאיכות הסביבה

לאחר סיום גיבושם של מסמכי המדיניות, הוצגו התוצרים בפני חברי ועדת איכות הסביבה. בנוסף, רוכזו ההמלצות של כל אחד מארבעת הצוותים לרשימת פרויקטים ליישום ותהליכים להטמעה, אשר דורגו עפ"י סדרי עדיפויות שקבעו חברי הועדה.

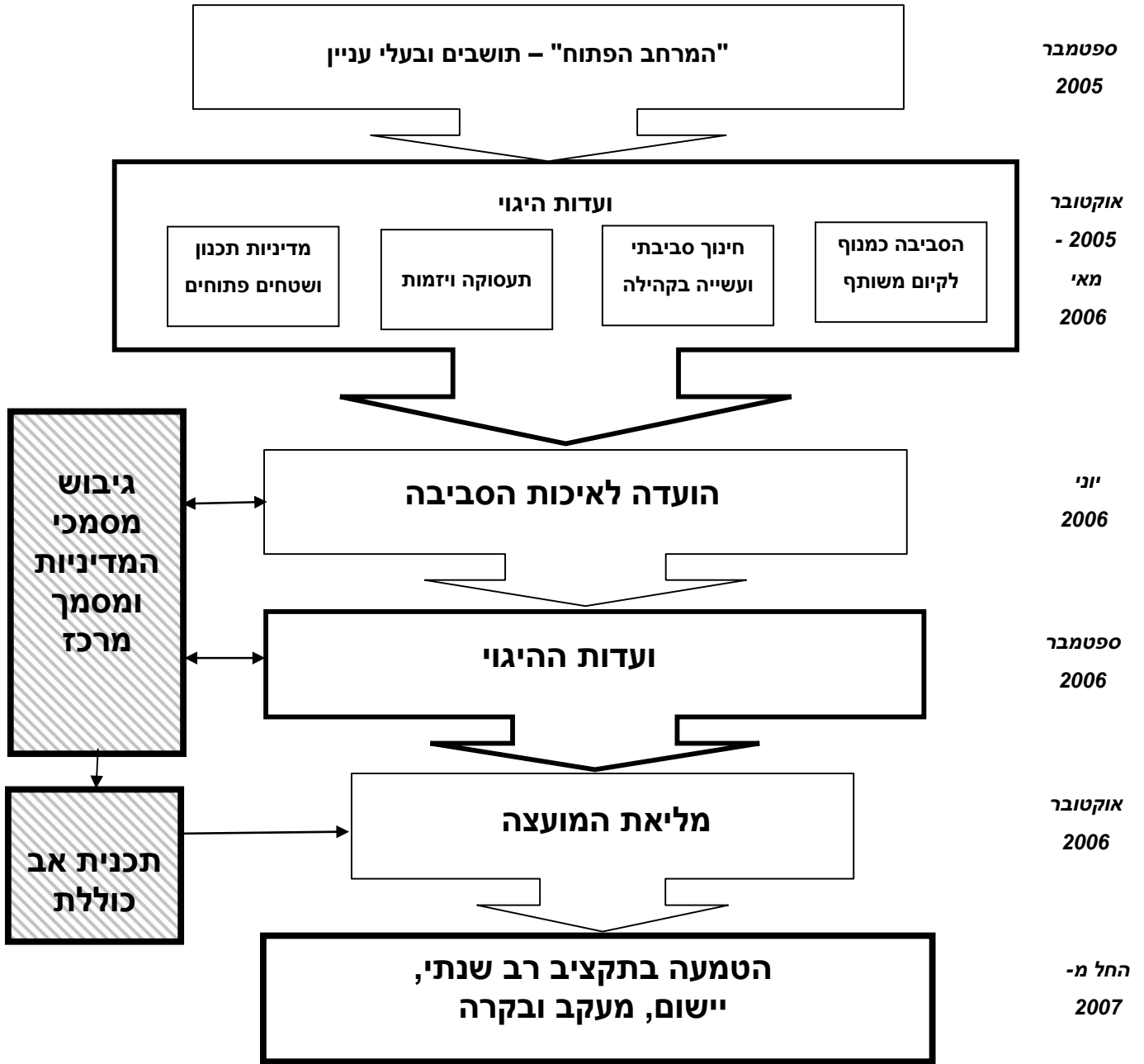
² לעיון בתכני המפגשים, ראו בחוברת הנספחים המרכזת את סיכומי הישיבות של כל אחד מארבעת הצוותים.

שלב ד' – מפגש ציבורי מס' 2: הצגת התכנית בפני התושבים והחברים בצוותי ההיגוי

בשלב זה נערך מפגש ציבורי נוסף שיועד לכלל ציבור התושבים במשגב ובפרט לחברים בצוותי ההיגוי השונים. במפגש הוצגו תוצרי העבודה של הצוותים השונים ע"י צוות התכנון והועדה לאיכות הסביבה. במפגש זה ניתנה לכל אחד מהחברים הזדמנות להיחשף לכל תכני התכנית, להגיב ולהביע דעתו.

שלב ה- העברת התכנית לאישור מליאת המועצה; הטמעה בתקציב 2007

בשלב זה הוצגה התכנית בפני חברי מליאת המועצה, על מנת לקבל את אישורם לעקרונות המדיניות, לפרוייקטים ולתהליכים להטמעה שהוצעו בה. התכנית קיבלה את אישור ראש המועצה וחברי המליאה, בשינויים קלים – ראו פרוטוקול ישיבת מליאת המועצה וההחלטה על יישום התכנית בנספח מס' 3. חשוב לציין כי תוצרי התכנית משתקפים כבר עתה בתקציב השוטף של המועצה לשנת 2007.

תרשים 1: תיאור תהליך הכנת תכנית האב

4. פיתוח בר קיימא במשגב: תפיסת התכנית

המונח "פיתוח בר-קיימא" הוטבע בשנת 1987 בדו"ח ועדת ברונטלנד של "המועצה העולמית לסביבה ופיתוח". משמעותו: "פיתוח העונה על צורכי הדור הנוכחי מבלי להתפשר על יכולתם של הדורות הבאים לענות על צורכיהם"³. במילים אחרות: פיתוח בר-קיימא הוא ניצול משאבים בקצב המאפשר לתהליכים הטבעיים לחדש את מה שנוצל, ובקצב שאינו חוסם אפשרויות להמשך פיתוח משאבי כדור הארץ לדורות הבאים.

עם התגברות המודעות למשבר הסביבתי העולמי, ובעקבות ועידת פסגת כדור הארץ שנערכה באמצע שנות ה-90 בחסות האו"ם, גובש מסמך עקרונות בשם אגינדה 21, סדר יום עולמי למאה ה-21, המבוסס על עקרונות של פיתוח בר קיימא.

בקרב העוסקים בדבר התגבשה ההסכמה כי מימוש עקרונות סדר יום עולמי צריך להתחיל ברמה המקומית. על רקע זה, בישראל, יזמו המשרד לאיכות הסביבה ומרכז השל לפיתוח מנהיגות סביבתית, את פרויקט סדר יום מקומי (ס.י.מ) 21. במסגרת הפרוייקט הותוו עשרה עקרונות ל"רשות מקיימת", משמע, רשות מקומית התומכת בפיתוח בר קיימא. ניתן לקבץ את עשרת העקרונות לרשות מקיימת, אשר מפורטים בנספח מס' 1, לארבעה מישורים עיקריים:

- **שימור האוצרות הטבעיים של הרשות המקומית**, תוך הקפדה על איכות הקרקע, האוויר, המים והנוף, שימור אתרים בעלי ערכי מורשת התיישבותית ותרבותית, שמירה על שטחים פתוחים כנכס נופי וככלכלי. השימוש במשאבים יעשה באופן מושכל שאינו מכלה אותם.
- **ניהול סביבתי של הרשות ומוסדותיה** וקידום החינוך הסביבתי חברתי, תוך קיום קשר רציף, מפרה ומשתף עם הישובים והתושבים (שיתוף מלא של הציבור).
- **עידוד כלכלה מקומית** תוך ניטור תעסוקות מזהמות, ויצירת שותפויות בין-ישובים ובין רשויות לקידום נושאים סביבתיים, כלכליים וחברתיים.
- **הטמעת המושגים צדק בין דורי וצדק תוך דורי**: צדק בין דורי – קבלת החלטות הכוללות חשיבה על הטווח הארוך ועל הדורות הבאים; צדק תוך דורי - התייחסות למרכיב האנושי החלש ביותר במרחב ושאיפה לשיתוף ציבור אמיתי ולשקיפות מלאה של תהליכי התכנון. פעולה מתוך ראייה של רווחת האדם שחי במרחב וזכותו לאיכות חיים ולפרנסה.

הטמעת תפיסת פיתוח בר קיימא היא תהליך הדרגתי. שכן, תהליך זה נושק לשחקנים רבים ולתחומים רבים, החל מהרשות המקומית על מחלקותיה השונות והגופים הקשורים אליה ועד לקהילות בישובים שבתחום המועצה ובישובים השכנים. ניתן לפרק את תפיסת הקיימות ואופן הטמעתה ברשות המקומית לשני מרכיבים עיקריים המשלימים זה את זה:

³ מתוך: אתר האינטרנט של המשרד לאיכות הסביבה: www.sviva.gov.il

1. **רשות "מקיימת"** – רשות הפועלת מתוך אחריות, ראיית הטווח הארוך ודאגה לרווחת הדורות הבאים, הסתכלות אינטגרטיבית ותיאום בין כל מחלקות המועצה והכנסת שיקולים סביבתיים בתהליכי קבלת ההחלטות. **מועצת** משגב תפעל להטמעת העקרונות הסביבתיים גם מול הרשויות הסמוכות מתוך אחריות ורצון לשיתוף פעולה.
2. **קהילה "מקיימת"** – קהילה בעלת מודעות ומחויבות סביבתית גבוהה המתבטאת בעשייה פרו-סביבתית ובעלת נכונות לשיתוף פעולה עם קבוצות אוכלוסייה אחרות למען קידום יעדים סביבתיים.

5. חזון ומטרות התכנית

להלן מפורטות המטרות וחזון התכנית בכללותה. במסמכי המדיניות המופיעים בהמשכו של מסמך זה מפורטות המטרות והחזון בכל אחד מהנושאים בהתאם למדיניות שגובשה.

5.1 חזון התכנית

"מועצה אזורית משגב, על תושביה, יישוביה ומוסדותיה, תתנהל ותפעל מתוך אחריות ומחויבות סביבתית ובהתאם לעקרונות פיתוח בר קיימא, הן בקביעת הנושאים לסדר היום הציבורי והן בהטמעתם הלכה למעשה, תוך קיום דיאלוג מתמיד עם הקהילות המתגוררות בתחומה ובשכנות לה."

5.2 מטרות התכנית

- 1) גיבוש חזון ומדיניות לפיתוח בר קיימא של מועצה אזורית משגב והטמעתם הלכה למעשה בניהול המועצה ובחיי הקהילה;
- 2) הצעת תהליכים להטמעה ופרוייקטים אופרטיביים לקידום נושא איכות הסביבה ופיתוח בר-קיימא על היבטיו השונים במועצה ובמרחב הסובב אותה.

6. הטמעת התכנית הלכה למעשה

6.1 פרויקטים ליישום ותהליכים להטמעה

תוצרי התכנית, או ההמלצות שעולות ממנה, סווגו לשתי קבוצות:

1. תהליך להטמעה – המלצה שהתוצר שלה הוא עצם התהליך.
 2. פרויקטים ליישום - המלצה שיש לה תוצר סופי ומוגמר בטווח הקצר, הבינוני או הארוך;
- להלן רשימת התהליכים והפרוייקטים של כל אחד מהצוותים. לפירוט והרחבה של כל פרויקט ותהליך – ראו בנספח מס' 2 וכן במסמכי המדיניות המופיעים בהמשך.

נושא	פרוייקטים ותהליכים להטמעה
צוות תעסוקה ויזמות	1) בדיקת הניצול בפועל של אזורי תעסוקה בישובי המועצה (פרוייקט)
	2) עריכת תקנונים לתעסוקה בתחום הישובים (הן בשטחים הסגולים - אזורי התעסוקה והן במגורים) (תהליך)
	3) ניהול אזורי משותף של שטחי התעסוקה בישובי המועצה (תהליך)
חינוך סביבתי ועשייה בקהילה	1) רכז קהילה וסביבה במועצה: מיסוד והרחבת התפקיד (תהליך)
	2) הכנת תכנית מערכתית כוללת לחינוך סביבתי (בדגש על זיקות בין המסגרת הפורמאלית, הבלתי פורמאלית והקהילה) (תהליך)
	3) צריכה, שימוש חוזר ומיחזור: העלאת מודעות וטיפול עשייה (תהליך)
	4) הטמעת תפיסת הקיימות בקרב עובדי המועצה ומוסדותיה (תהליך)
	5) הקמת מרכז לחינוך בר קיימא בגן האקולוגי (תהליך)
מדיניות תכנון ושטחים פתוחים	1) הכנת תכנית אב לשטחים הפתוחים במרחב המועצה (פרוייקט)
	2) התווית מדיניות לפיתוח האזורים המבונים (תהליך)
	3) הקמת ועדה מיוחדת לשיתוף פעולה אזורי בנושא השטחים הפתוחים (תהליך)
	4) מיסוד מנגנון למעקב וידוע ציבורי בנוגע לתכניות החלות בתחום המועצה (תהליך)
"הסביבה כמנוף לקיום משותף"	1) קידום חינוך סביבתי משותף ליהודים וערבים (תהליך)
	2) הקמת פורום של רשויות ערביות ויהודיות למיפוי צרכים בתחום איכות הסביבה (תהליך)
	3) הכנת תכנית לשיקום וניהול אגן נחל חילוון (תהליך+פרוייקט)

6.2 סדרי עדיפויות במימוש התכנית

לאחר דיונים שערכה הועדה לאיכות הסביבה יחד עם המחלקה לאיכות הסביבה, הוחלט לדרג את התהליכים והפרוייקטים המומלצים באופן הבא:

ההמלצות קובצו לשלוש קבוצות עדיפות, כאשר בכל קבוצה נכללו בין שניים לארבעה נושאים. בתוך כל קבוצה אין סדר עדיפות, אלא כל נושא יקודם תקציבית וארגונית על מסלול נפרד והמימוש כמוכתב במציאות. הקבוצות הן:

עדיפות גבוהה:

1. חינוך סביבתי: רכז קהילה וסביבה + תוכנית מערכתית כוללת לחינוך סביבתי + קידום חינוך סביבתי משותף ליהודים וערבים + מרכז לחינוך לקיימות בגן אקולוגי.
2. ניהול סביבתי של המועצה ומוסדותיה (ראו הרחבה בסעיף הבא), הטמעת תפיסת הקיימות בקרב עובדי המועצה, לרבות מיסוד מנגנון למעקב וידוע הציבור בנוגע לתוכניות החלות בתחום המועצה.
3. צריכה, שימוש חוזר ומיחזור: העלאת מודעות וטיפול עשייה.
4. הכנת תוכנית אב לשטחים הפתוחים במרחב המועצה⁴.

עדיפות בינונית:

1. הכנת תוכנית לשיקום נחל חילזון.
2. בדיקת ניצול בפועל של שטחי תעסוקה ביישובים.
3. התווית מדיניות לפיתוח האזורים המבונים.

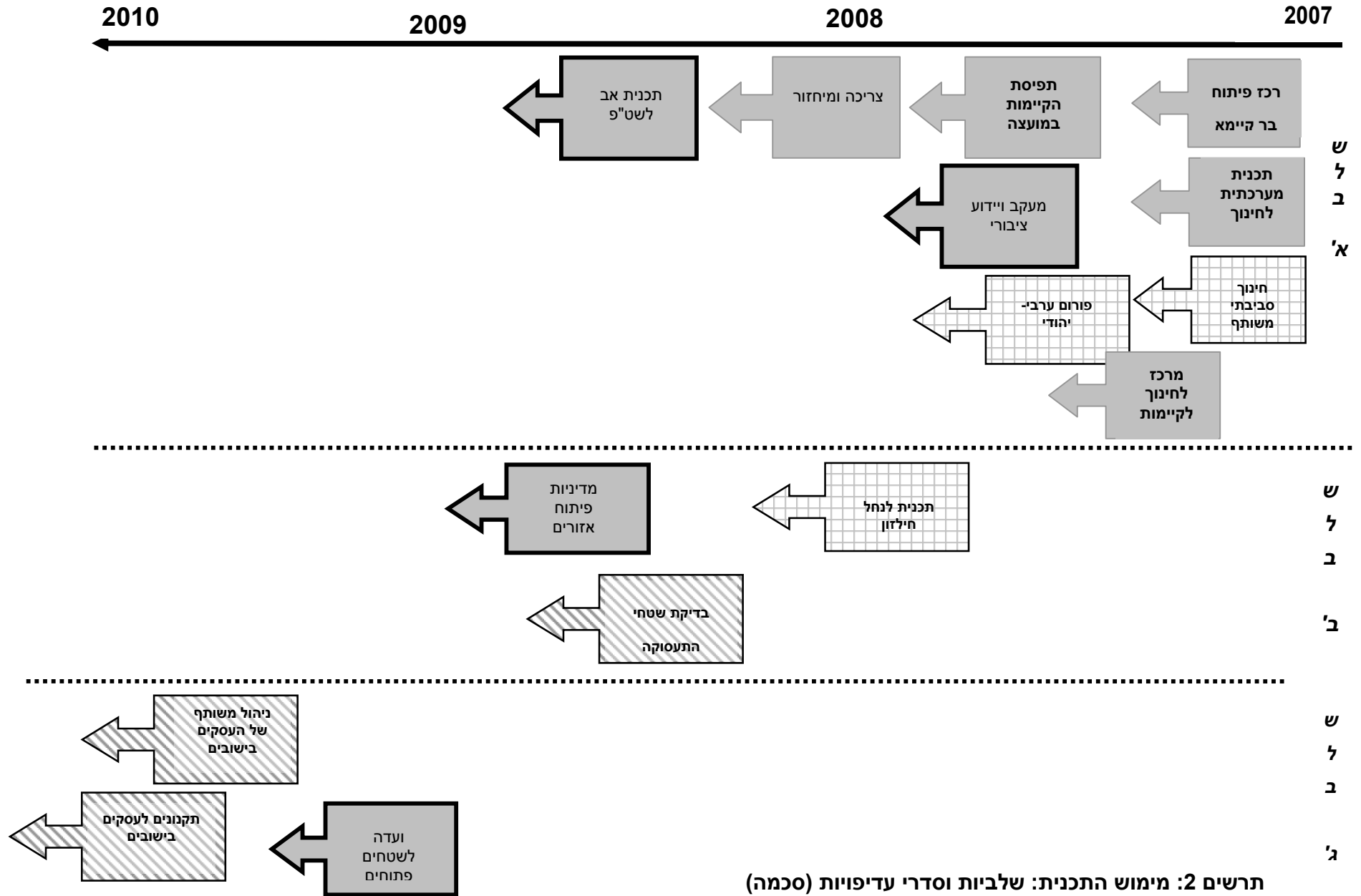
עדיפות נמוכה:

1. הועדות האזוריות המשותפות למיניהן (ועדה מיוחדת לשיתוף פעולה אזורי בנושא השטחים הפתוחים + פורום של רשויות ערביות ויהודיות למיפוי צרכים בתחום איכות הסביבה⁵).
2. כל נושא העסקים ואזורי התעסוקה ביישובים (עריכת תקנונים לתעסוקה ביישובים, ניהול אזורי משותף של שטחי התעסוקה ביישובי המועצה).

בתרשים שבעמוד הבא מוצג תיאור סכמתי של תזמון ביצוע הפרוייקטים והתהליכים, עפ"י סדרי עדיפויות:

⁴ נושא השטחים הפתוחים החל להיות מקודם במועצה במקביל לכתיבת התכנית. הנושא מקודם במישור הניהולי של שטחים אלה כאשר המחלקה לאיכות הסביבה בוחנת בימים אלה אפשרויות וכיוונים למיסוד מנגנון הניהול והטיפול בשטחים הפתוחים.

⁵ שיתוף פעולה יהודים-ערבים זכה לעדיפות נמוכה בקרב חברי ועדת איכות הסביבה, אולם במליאת המועצה התקבלה החלטה להעביר נושא זה לעדיפות גבוהה. בנוסף, לאחרונה חלה "התעוררות" ועל כן נושא זה מקודם הלכה למעשה.

תרשים 2: מימוש התכנית: שלביות וסדרי עדיפויות (סכמה)

6.3 ניהול סביבתי של המועצה ומוסדותיה

מעבר להמלצות שפורטו, נדרשת התייחסות נפרדת לנושא הניהול הסביבתי של המועצה. שכן, בהיותה הגוף המנהל את האזור, על המועצה להוות דוגמה לארגון הפועל עפ"י סדר יום סביבתי. עיקרון זה הנו אחד מעשרת העקרונות המרכיבים את "אג'נדה 21" והיעדים הכלולים בו הם⁶:

- קניה מועדפת של מוצרים "ירוקים" (העדפה במכרזים);
 - איגום משאבים בין יחידות המועצה;
 - פיתוח תכניות להעלאת מודעות בקרב עובדי המועצה ותאגידיה והפיכתם לשותפים ביישום העקרונות הללו;
 - מתן תמריץ לעובדים להשתמש בתחבורה ציבורית ובמערכת היסעים משותפת;
 - תכנון לטווח ארוך של עקרונות פיתוח בר-קיימא;
- ההמלצות בנושא זה, הן:

1) כשלב ראשון: התווית כיווני פעולה על-ידי רכז לפיתוח בר קיימא וחינוך סביבתי להעלאת המודעות של עובדי המועצה לנושא איכות הסביבה, באמצעות פעילויות העשרה והסברה (מתקשר לאחד התהליכים המוצעים ע"י צוות "חינוך סביבתי ועשייה בקהילה").

2) הקמת פורום "ניהול סביבתי" שיורכב ממנהלי המחלקות השונות במועצה, בראשו יעמוד מנהל המחלקה לאיכות הסביבה. הפורום ישמש מסגרת לחשיבה באשר ליכולת לאגם משאבים וכן מסגרת להחלפת מידע ולקבלת החלטות שתקדמנה את ביצוע התכנית בכלל ועקרונות ה"ניהול המקיים" בפרט.

3) קידום נושא ה"רכש הירוק" (eco-procurement) במועצה: רכש ירוק משמעו הטמעת שיקולים סביבתיים בתוך כל שלב בתהליך הרכש, באופן שיביא לצמצום ההשפעה השלילית על בריאות האדם ועל איכות הסביבה⁷. רכש ירוק, המבוסס על תפיסה של יעילות וחשיבה לטווח ארוך, יכול להביא גם לחסכון כלכלי. ההשפעה הסביבתית והכלכלית של רכש ירוק, יכולה להתבטא בתחומים כמו: משאבים חומריים, צריכת אנרגיה, תחבורה, בינוי ועוד.

על מנת לקדם נושא זה ברמה המקומית, דרושה מסגרת לפעילות ו/או תמיכה ברמה הלאומית⁸. יחד עם זאת, ישנם צעדים שהמועצה יכולה לנקוט, ביניהם: התקנת מערכת אוטומטית לוויסות הטמפרטורה וכיבוי אמצעי החימום/קירור; שימוש במכונות צילום המדפיסות דו-צדדי; הרחבת היקף המיחזור של ציוד משרדי, לרבות: טונרים, סוללות ומחשבים; צמצום השימוש בכלים חד-פעמיים.

⁶ ראו הערות 1-3.

⁷ מתוך: אתר האינטרנט של המשרד לאיכות הסביבה: <http://www.sviva.gov.il>

⁸ המשרד לאיכות הסביבה מקדם בימים אלה תכנית פעולה לקידום רכש ציבורי ירוק ברמה הלאומית, ברמה המקומית וברמת השוק (הוצג בכנס בנושא "רכז ירוק" שנערך במסגרת ועידת השלטון המקומי, 15.6.06).

7. מבנה ארגוני ומנגנון הביצוע

תרשים מס' 3 מציג בצורה סכמטית את המנגנון לביצוע התכנית, מבחינה היררכית התפקידים. להלן תיאור מנגנון היישום והביצוע:

הגוף שיהיה אמון על קידום התכנית היא ה**ועדה לאיכות הסביבה**. הועדה לאיכות הסביבה היא ועדה שכוננה מתוקף השינוי לפקודת העיריות. החוק לתיקון פקודת העיריות (מס' 98), אשר נכנס לתוקפו בשנת 2005, מגדיר את הרכב הועדה ואת תפקידיה:

"...ליזום ולתכנן פעילות בתחומים הנוגעים לשמירה על איכות הסביבה ולהבטחת פיתוח ושימוש בני קיימא של הסביבה; הועדה תגיש לאישור המועצה את תכניותיה ותעקוב אחר ביצוע התכניות המאושרות" (תיקון פקודת העיריות התשס"ה – 2005).

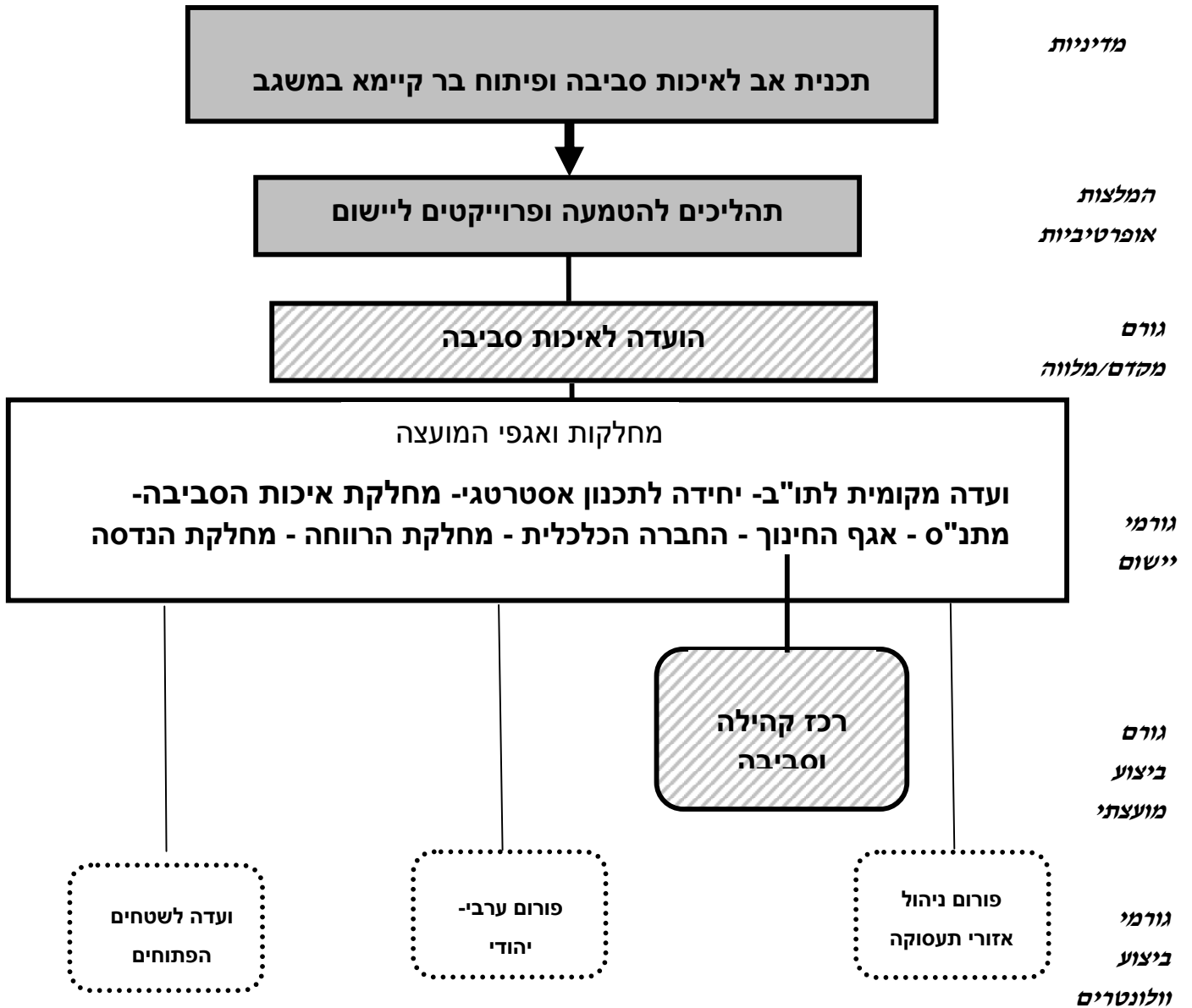
הקמתה של ועדת איכות הסביבה במשגב נעשתה בסמוך לתחילת העבודה על תכנית האב לפיתוח בר קיימא. סמיכות זו מאפשרת לצקת תוכן לפעילות הועדה ולמתג אותה כמי שיהיה "נושא הדגל" של התכנית. כלומר: הועדה תהיה הגוף אשר יקדם ויוביל את יישום התכנית ברמת המאקרו.

הביצוע בפועל של התהליכים והפרוייקטים הנגזרים מהתכנית יעשה ע"י מחלקות וגופי המועצה. כפי שניתן לראות בטבלת פירוט התהליכים והפרוייקטים המצורפת בניספח מס' 2, תכנית האב לפיתוח בר קיימא נוגעת באופן עקיף או ישיר לכלל המחלקות והגופים הקשורים למועצה, ביניהם: **המחלקה לאיכות הסביבה, היחידה לתכנון אסטטטי, מחלקת החינוך, המתנ"ס, מחלקת הרווחה, ועדה מקומית לתכנון ובניה, מנהלות אזורי התעסוקה, החברה הכלכלית ועוד**. כל אחד מהגופים והמחלקות מחויב לממש את חזון ומטרות התכנית ואת המדיניות שגובשה בנושאים השונים, בהתאם לתחומי העיסוק הספציפיים.

ל**מחלקה לאיכות הסביבה** יהיה תפקיד מרכזי בהטמעת התכנית. תפקידה – מעבר לביצוע התהליכים והפרוייקטים המצויים ישירות בתחומי אחריותה - יהיה לשמש גורם מלווה ומתאם בין יתר הגופים והמחלקות.

תפקיד חדש שיצמח כפועל יוצא מיישום התכנית הוא **רכז קהילה וסביבה**. הצורך במיסוד תפקיד חדש נובע ממסגרת מצומצמת של פעילות בתחום זה במועצה כיום ומאידך – מהעדיפות הגבוהה לה זכה הנושא בקרב התושבים. רכז קהילה וסביבה יפעל במסגרת מחלקת החינוך ויהווה ציר של עשייה וגורם מתאם בין מערכות החינוך הסביבתי הפועלות בכל הרמות (פורמאלי, בלתי פורמאלי וקהילה) לבין המחלקה לאיכות הסביבה. פירוט נוסף על תפקידו של הרכז - ראו במסמך המדיניות בנושא: "חינוך סביבתי ועשייה בקהילה".

גורמי ביצוע נוספים יהיו הועדות שתוקמנה במסגרת התכנית לצורך קידום מטרות מוגדרות, לפי סדר העדיפות שנקבע: **ועדה מיוחדת לשיתוף פעולה אזורי בנושא השטחים הפתוחים, פורום של רשויות ערביות ויהודיות למיפוי צרכים בתחום איכות הסביבה, פורום לניהול אזורי משותף של שטחי התעסוקה בישובי המועצה**.

תרשים 3: מנגנון יישום תכנית האב (סכמה)

ניספחים

נספח מס' 1

עקרונות פיתוח בר קיימא ברשות מקומית

להלן מפורטים עשרת העקרונות לרשות מקיימת⁹:

1. שימור המשאבים הטבעיים של הרשות באמצעות ניהול מושכל:

- מים – נגישות למים ראויים לכל, השקיה במי קולחין, מעבר לצמחיה חוסכת מים, ועוד.
- קרקע – חסכון בקרקע וייעול ניצולה.
- אנרגיה – שימוש בתאורה חוסכת אנרגיה, עידוד שימוש במקורות אנרגיה חלופיים ועוד.

2. שיתוף הציבור בקבלת החלטות

- שיתוף – הקמת צוותי עבודה משותפים לרשות ולתושבים, קיום ערוצי תקשורת עם התושבים, ועוד.
- שקיפות – עריכת סקרי שביעות רצון, מעקב אחר מדדים סביבתיים וחברתיים, הצגת תקציב הרשות לציבור.

3. ניהול סביבתי של הרשות ומוסדותיה

- איגום משאבים בין יחידות, קניה מועדפת של מוצרים "ירוקים", חסכון בחשמל במוסדות ציבור, ועוד.

4. טיפוח ושמירה על שטחים פתוחים ומערכות אקולוגיות

- הגנה סטטוטורית על שטחים פתוחים, שימור בתי גידול ומגוון ביולוגי.

5. קידום חינוך סביבתי-חברתי

- הגדלת מספר התכניות הסביבתיות בבי"ס, הפיכת מוסדות המועצה ל"ירוקים" (הקטנת צריכת חשמל ומים, מיחזור), שיתוף ילדים ונוער בעשייה למען הסביבה, טיפוח תרבות, מורשת ונוף כמשאבי סביבה וחברה, ועוד.

6. פיתוח מערכות תחבורה נגישות וסביבתיות

- החלטה שאיכות האויר בתחום המועצה תהיה בעלייה מתמדת, סלילת שבילי אופניים והולכי רגל, ארגון הסעות למוקדי תעסוקה ובילוי.

⁹ מתוך: אתר האינטרנט של מרכז השל – המכון הישראלי לחשיבה ומנהיגות סביבתית <http://www.heschelcenter.org>

7. צמצום נפח פסולת עירונית

- צמצום פסולת ועידוד הפרדה במקור במוסדות ציבור, הפניית פסולת למיחזור, עידוד ישום חוק הפקדון, עידוד קומפוסטציה בבתים ועוד.

8. חתירה לשוויון בניהול המרחב הפיסי

- חיבור כל משקי הבית והשימושים השונים לתשתיות פיסיות נאותות, שימור ושיקום אתרים, מתן תמריצים לתושבים לטיפול מגורים ועוד.

9. עידוד כלכלה מקומית

- תמיכה במפעלים ובעסקים שפועלים בתחום המועצה ומספקים תעסוקה לתושביה, הגברת אכיפה על מפעלים הפולטים מעל התקן, חיזוק הקשר בין מערכת החינוך לתעשייה ולעסקים.

10. התקשרות ויצירת שותפויות לקידום נושאים סביבתיים

- יצירת שותפויות בין רשויות לקידום פיתוח בר קיימא, איגום משאבים ממקורות שונים לטיפול בסביבה ושימורה, השתתפות בפורומים מקצועיים בנושאים לפיתוח בר קיימא, ועוד.

נספח מס' 2:

פירוט פרויקטים ותהליכים להטמעה

מדיניות תכנון ושטחים פתוחים: ריכוז פרוייקטים ליישום ותהליכים להטמעה¹⁰

גורם אחראי/מעורב במועצה	אמדת עלויות ראשוני	לוחות זמנים	גורמים מבצעים ושותפים	שלבים/מרכיבים	מטרות העבודה	שם הפרוייקט/תהליך	
<ul style="list-style-type: none"> מהנדס מועצה מהנדס ועדה מקומית לתו"ב מחלקת איכות הסביבה 	9,000 ש"ח	2 חודשי עבודה	<p><u>ביצוע:</u> מתכנן ערים ואזורים (יועץ חיצוני), לאחר הקמת צוות היגוי רחב לתכנית.</p>	1. סקירת מסמכים תכניות שנעשו בעבר בנוגע לשטחים הפתוחים	1. מיפוי כלל השטחים הפתוחים במשגב ואיתור השטחים הפתוחים הלא-מוגנים.	<p>הכנת תכנית אב לשטחים הפתוחים במרחב המועצה</p>	<p>פרוייקט</p>
	25,000 ₪	3 חודשי עבודה- במקביל לשלב א'.		2. הכנת סקר לכלל השטחים הפתוחים במשגב.	2. הצעת דרכים אופרטיביות לפיתוח בר קיימא וניהול עתידי של השטחים הפתוחים הלא מוגנים.		
	85,000 ש"ח ¹¹	עד 4 חודשי עבודה מיום גמר שלב ב'.		3. הכנת תכניות אופרטיביות לשטחים הפתוחים הבלתי מוגנים.			
<ul style="list-style-type: none"> מהנדס מועצה מהנדס ועדה מקומית לתו"ב מחלקת איכות הסביבה 			<p><u>ביצוע:</u> מתכנן ערים ואזורים (יועץ חיצוני) <u>שותפים:</u> בעלי עניין רלוונטיים, לרבות: בעלי קרקע פרטית, נציגי רשויות סמוכות/ישובים סמוכים, קק"ל, רט"ג.</p>				

¹⁰ פרוייקט ליישום - המלצה שיש לה תוצר סופי ומוגמר בטווח הקצר, הבינוני או הארוך. תהליך להטמעה - המלצה שהתוצר שלה הוא עצם התהליך. תהליכים/פרוייקטים הצבועים בצבע זהה הם בעלי תחומי השקה. פירוט מופיע במסמכי המדיניות.

¹¹ יש להכין מפרט לקבלת הצעות, ואז לקבל אומדת סופי.

מדיניות תכנון ושטחים פתוחים: ריכוז פרוייקטים ליישום ותהליכים להטמעה (המשך)

גורם אחראי/מעורב במועצה	אמדתן עלויות ראשוני	לוחות זמנים	גורמים מבצעים ושותפים	שליבים/מרכיבים	מטרות העבודה	שם הפרוייקט/תהליך	
<ul style="list-style-type: none"> מהנדס מועצה מהנדס ועדה מקומית לתו"ב מחלקת איכות הסביבה מחלקת רווחה תכנון אסטרטגי 		במקביל לשלב 3 בפרוייקט	<p><u>גורמים מבצעים:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> נציגי צוות ההיגוי העוסק במדיניות תכנון ושטחים פתוחים ועדת איכ"ס <p><u>גורמים שותפים:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> חברי הועדה, לרבות: מח' לאיכ"ס, איגודי ערים, רשויות שכנות, עמותות מקומיות. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. איתור כלל בעלי העניין ובניית הועדה 2. איתור האדם המתאים לעמוד בראש הועדה 3. הגדרת מטרת ויעדים וגזירת תכנית עבודה רב שנתית מתוך תכנית האב 	<p>יצירת הבנות והסכמות בקרב תושבי האזור בנושא השימור, הפיתוח והניהול של השטחים הפתוחים.</p>	<p>הקמת ועדה מיוחדת לשיתוף פעולה אזורי בנושא השטחים הפתוחים</p>	תהליך להטמעה
<ul style="list-style-type: none"> ועדה לתכנון ובניה מחלקת איכות הסביבה 		מיד עם אישור התכנית	<ol style="list-style-type: none"> א. המחלקה לאיכות הסביבה ב. היחידה לתכנון אסטרטגי ג. ועדה מקומית לתו"ב ד. מח' לאיכ"ס ה. דוברות המועצה 	<ol style="list-style-type: none"> 1. הרחבת ידוע ומעורבות הציבור בתכניות בעלות השלכה על איכות הסביבה והשטחים הפתוחים 	<ol style="list-style-type: none"> 1. הרחבת שיתוף ומעורבות הציבור בתהליכים ובנושאים תכנוניים באזור 	<p>מיסוד מנגנון למעקב וידוע ציבורי בנוגע לתכניות החלות בתחום המועצה</p>	תהליך להטמעה
<ul style="list-style-type: none"> מהנדס המועצה מהנדס ועדה מקומית לתו"ב מחלקת איכות הסביבה 		מיד עם אישור התכנית	<p>המח' לאיכ"ס, בסיוע גורמים חיצוניים מעת לעת ועל פי הצורך.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 2. בדיקת תכניות ומסמכים תכנוניים עפ"י משתנים ואמות מידה סביבתיים בועדה המקומית 	<ol style="list-style-type: none"> 2. הגברת הפיקוח הציבורי והמקצועי על תכניות החלות על משגב 		
<ul style="list-style-type: none"> מהנדס המועצה מהנדס ועדה מקומית לתו"ב מחלקת איכות הסביבה 				<ol style="list-style-type: none"> 3. העברת תכניות ומסמכים תכנוניים בסמכות הועדה המקומית ליחידה הסביבתית האזורית 			

תעסוקה ויזמות: ריכוז פרוייקטים ליישום ותהליכים להטמעה

גורם אחראי/מעורב במועצה	אמדן עלויות ראשוני	לוחות זמנים	גורמים מבצעים ושותפים	שלבים/מרכיבים	מטרות העבודה	שם הפרוייקט/תהליך	
<ul style="list-style-type: none"> • החברה הכלכלית • מינהלת א.ת. • תרדיון ובר לב • מוקד התעסוקה • מחלקת איכות הסביבה 	1. 10,000 ₪ 2. 9,000 ₪ 3. לפי הצורך, יתכן ע"י היחידה לתכנון אסטרטגי	1. כתיבת סקר וביצועו – ע"י מחלקת איכ"ס הסביבה בסיוע גורמים חיצוניים 2. כ- 40 ש"ע מתכנן ערים. 3. מפגשים עם הישובים – עפ"י הצורך.	1. מתכנן ערים 2. מזכירי ישובים, מחלקת הגביה במועצה, מפקחים. שותפים: מחלקת איכות הסביבה, החברה הכלכלית, היחידה לתכנון אסטרטגי, ישובי המועצה.	1. הכנה והפצת סקר שימושים בשטחים הסגולים בישובים 2. ריכוז הסקר למסמך מצב קיים וגיבוש המלצות 3. עריכת דיונים עם נציגי הישובים להצגת הנושא וקבלת התייחסויות.	הצעת ייעודים חלופיים מתאימים יותר לשטחים שאין הצדקה לייעודם כשטחי תעסוקה לרבות אפשרויות ניהול משותפות ויעילות יותר.	בדיקת הניצול בפועל של שטחי התעסוקה בישובי המועצה	פרוייקט
מחלקת איכות הסביבה	שעות עבודה של המחלקה לאיכות הסביבה	כחודשיים	מחלקת איכ"ס, רישוי עסקים, ועדה מקומית, מחלקת גביה, מזכירי ישובים	1. עריכת סקר לבחינת העסקים הפועלים כיום בישובים (פרוייקט). 2. הכנת תקנון מנחה	הכנת תקנון מנחה לפעילות עסקית בישובים	עריכת תקנונים להסדרת פעילות עסקית בישובים	תהליך להטמעה
<ul style="list-style-type: none"> • מהנדס ועדה מקומית לתו"ב • מהנדס מועצה • מחלקת איכות הסביבה 	כ- 120 ש"ע של מתכנן.	6 חודשים	- מתכננים - ועדי הישובים - מחלקת איכ"ס	2. הכנת תקנון מנחה			

תעסוקה ויזמות: ריכוז פרוייקטים ליישום ותהליכים להטמעה (המשך)

גורם אחראי/מעורב במועצה	אמדן עלויות ראשוני	לוחות זמנים	גורמים מבצעים ושותפים	שלבים/מרכיבים	מטרות העבודה	שם הפרוייקט/תהליך	
<ul style="list-style-type: none"> מנהל החברה הכלכלית מנהלות אזורי התעסוקה תרדיון ובר לב. 		לביצוע מיד עם אישור התכנית	<ul style="list-style-type: none"> בעלי עסקים בישובי המועצה נציגי החברה הכלכלית של משגב המחלקה לאיכות הסביבה ועדי הישובים תושבים 	<ol style="list-style-type: none"> הקמת גוף לניהול אזורי של העסקים בישובים יצירת אמנה בין בעלי עסקים בישובים לבין הישובים והמועצה מעבר של העסקים הפועלים בישובים לניהול סביבתי בדיקת היתכנות למיזמים ירוקים 	ייעול הניהול והטיפול בעסקים ובאזורי התעסוקה בישובים	ניהול אזורי משותף של שטחי התעסוקה בישובי המועצה	תהליך להטמעה

הסביבה כמנוף לקיום משותף: ריכוז פרוייקטים ליישום ותהליכים להטמעה

הגדרה	שם הפרוייקט/תהליך	מטרות העבודה	שלבים/מרכיבים	גורמים מבצעים ושותפים	לוחות זמנים	אמדן עלויות ראשוני	גורם אחראי/מעורב במועצה
תהליך להטמעה	קידום חינוך סביבתי משותף ליהודים וערבים	1. יצירת תהליך של שינוי ביחסן של האוכלוסיות לסביבה קידום ההידברות והעשייה המשותפת	<u>שלב א'</u> : בניית תוכנית עבודה שנתית מתואמת <u>שלב ב'</u> : גיוס משאבים <u>שלב ג'</u> : גיבוש פרוייקטים משותפים	- מוא"ז משגב - איגודי ערים לאיכו"ס - עיריית סחנין - עריית אל שגור - רשויות נוספות - תושבים			ועדה לאיכות הסביבה
תהליך להטמעה	הקמת פורום של רשויות ערביות ויהודיות למיפוי צרכים בתחום איכות הסביבה	1. זיהוי חסמים המונעים או מקשים על טיפול במפגעים סביבתיים 2. איתור תחומים לשיתוף פעולה 3. קידום פרוייקטים סביבתיים.	תוכנית עבודה צוות היגוי קיום מפגשים בין רשותיים ובין תושבים	- רשויות - איגודי ערים - משרד להגנת הסביבה - קרן אברהם - עמותת סיכוי - עמותות נוספות			ועדה לאיכות הסביבה
תהליך להטמעה	הכנת תכנית לשיקום וניהול נחל חילזון	שיקום נחל חילזון באמצעות שיתוף פעולה יהודי – ערבי	תיק פרויקט פרוגרמה גיוס משאבים תכנון מפורט ביצוע בשלבים	- מוא"ז משגב - סחנין - איגודי ערים - רט"ג - קק"ל - רשות הנחלים - אגודת חקלאי סחנין			ועדה לאיכות הסביבה

חינוך סביבתי ועשייה בקהילה: ריכוז פרויקטים ליישום ותהליכים להטמעה

הגדרה	שם הפרוייקט/תהליך	מטרות העבודה	שלבים/מרכיבים	גורמים מבצעים ושותפים	לוחות זמנים	אמדין עלויות ראשוני	גורם אחראי/מעורב במועצה
תהליך להטמעה	רכז קהילה וסביבה במועצה: מיסוד והרחבת התפקיד	הגדרה מחודשת של תפקידי רכז קהילה וסביבה ועיצוב התפקיד לרבות תחומי אחריות ותכנית עבודה	שלב א': הגדרת תפקיד וכישורים שלב ב': פירסום מיכרז שלב ג': קליטת עובד	- אגף חינוך - המחלקה לאיכות הסביבה	1.1.07	140,000 ש"ח לשנה רב שנתי מתמשך.	• אגף החינוך • מח' איכות הסביבה
תהליך להטמעה	הכנת תכנית מערכתית כוללת לחינוך סביבתי (בדגש על זיקות בין המסגרת הפורמאלית, הבלתי פורמאלית והקהילה)	התווית דרכי פעולה להטמעת החינוך הסביבתי בכל מעגלי החיים של תושבי המועצה	1. חינוך סביבתי במסגרת הפורמאלית	- רכז קהילה וסביבה - מוסדות חינוך	החל מ- 1.1.07	20,000 ש"ח	רכז קהילה וסביבה
			2. חינוך סביבתי במסגרת החינוך הבלתי פורמאלי	- רכז קהילה וסביבה - מנהל מח. ילדים ונוער - מנהלת המתנ"ס - מנהלת אגף החינוך	החל מ- 1.1.07	20,000 ש"ח	רכז קהילה וסביבה
			3. חינוך סביבתי בקהילה: הגדלת המודעות והמחויבות של התושבים	- רכז קהילה וסביבה - ישובים - תושבים - ועדות איכו"ס - פעילים	החל מ- 1.1.07	30,000 ש"ח	רכז קהילה וסביבה

חינוך סביבתי ועשייה בקהילה: ריכוז פרויקטים ליישום ותהליכים להטמעה (המשך)

הגדרה	שם הפרוייקט/תהליך	מטרות העבודה	שלבים/מרכיבים	גורמים מבצעים ושותפים	לוחות זמנים	אמדתן עלויות ראשוני	גורם אחראי/מעורב במועצה
			4. פעילות סביבתית משותפת לאוכלוסייה הערבית לאוכלוסייה היהודית	- רכז קהילה וסביבה - צוות היגוי מבעלי העניין ערבים ויהודים.	החל מ- 1.6.07	30,000 ש"ח	רכז קהילה וסביבה
תהליך להטמעה	צריכה, שימוש חוזר ומיחזור: העלאת מודעות וטיפוח עשייה	1. העלאת המודעות בקרב הקהילה לנושא הקשר בין דפוסי הצריכה לבין איכות הסביבה. 2. טיפוח העשייה הפרו- סביבתית של הקהילה בנושא שימוש חוזר ומיחזור.	שידרוג מרכזי המיחזור ונקודות הגזם. פרסום שיווק והסברה. קורסי פעילים. פעילות בישובים כנסים וחוגי בית.	- רכז קהילה וסביבה - המחלקה לאיכות הסביבה מתנ"ס - מחלקה לאיכות הסביבה		900,000 ₪ בחמש שנים.	<ul style="list-style-type: none"> מח' איכות הסביבה רכז קהילה וסביבה
תהליך להטמעה	הטמעת תפיסת עובדי המועצה ומוסדותיה בקרב	הפיכת המועצה והגופים הקשורים אליה לארגון הפועל על-פי סדר יום סביבתי ועל פי עקרונות פיתוח בר קיימא.	הטמעת התוכנית במחלקות המועצה	- רכז קהילה וסביבה - צוות שיפור פורום המנהלים - עובדי המועצה	החל מ- 1.1.07	30,000 ש"ח	רכז קהילה וסביבה
	מרכז לחינוך לקיימות בגן האקולוגי	הקמת מרכז פעילות למדעי הסביבה, לחקר, חוויה, התנסות והפעלה	עפ"י תכנית ופרוגרמה מוצעת – ראו בניספח 2, מסמך חינוך סביבתי.	ראו בניספח 2, מסמך חינוך סביבתי.	החל מ- 1.1.07	ראו בניספח 2, מסמך חינוך סביבתי.	

נספח מס' 3

פרוטוקול מישיבת מליאת המועצה מס' 5/06

שהתקיימה ביום 11.9.06 במשגב

השתתפו: ארו קרייזלר (יו"ר), יוסקה ויינברג (אשחר), ברוך רוזן (הררית), דון ג'קובסון (חלוץ), צביקה פאר (יובלים), ארנון לאופר (יעד), גדעון רודוביץ (כמון), רונן גל (מעלה צביה), עטאללה ניקולא (ראס אל עין), חיים ריס (שורשים).

חסרים: אביטל הכט (אבטליון), קובי סבן (גילון), מוחמד אבו-דעוף (דמיידה), טהא פעור (חוסנייה), שי משיח (חרשים), דני עברי (יודפת), יוחנן בייט (כישור), עלי סואעד (כמאנה), יוסי בן סימון (לוטם), משה שדמי (לבון), קובי גולדברג (מורן), גדי זיגלמן (מכמנים), חזי כפיר (מנוף), שי בויס (מצפה אבי"ב), יצחק בוכריס (מורשת), סעיד סואעד (סלמה), דני פישלר (עצמון), אירינה טרסיוק (פלך), אייל זוהר (צורית), עדן אוריון (קורנית), יואב פיסטינר (רקפת), ג'ימי גרשונוביץ (שכניה), שלמה רגב (תובל).

נכחו: חן גלעד (אשבל), בתיה רכבי (לסעיף ד'), ברוך קומפנו, נועה גכט, איתי הדרי, עידית בן אורי (לסעיף ט'), רומה מנור, שאול אשואל, מיה צבן, בטי שוייצר

סעיף ט: תכנית אב לאיכות הסביבה:

לפני שנה, במסגרת "המרחב הפתוח" אליו הוזמן הציבור במשגב, הוחלט על הכנת תכנית אב לפיתוח בר קיימא, שיהווה בסיס תכנוני ואסטרטגי ויאפשר למועצה לפעול בטווח הארוך לפיתוח האזור, תוך שמירה על המשאבים המבטיים. הוקמו ועדה לאיכות הסביבה וצוותים ציבוריים שעסקו, בליווי חברת "אורבניקס", בהכנת התכנית.

במפגש ציבורי מסכם, שנערך לפני שבוע, הוצגה תכנית האב (הנמצאת כבר בשלביה הסופיים) והמסקנות האופרטיביות הנובעות ממנה. ארז ציין כי למסקנות אלו ישנה משמעות ארגונית וכלכלית בהקשר לתקציב השומף ולתקציב הפיתוח של המועצה לשנת 2007 – לכן חשוב שידונו בשלב זה של הכנת התקציב.

ברוך קומפנו הציג את חזון התכנית, הסוגיות העיקריות לטיפול במסגרתה ותהליך העבודה החל מ"המרחב הפתוח" עד להטמעתה בתקציב רב שנתי החל משנת 2007 ויישומה - כולל מעקב ובקרה. הוא ציין כי לכל מחלקה במועצה יהיה חלק ביישום התכנית.

נועה גכט מחב' אורבניקס ציינה כי, תהליך תוכנית אב לפיתוח בר קיימא הינו חדשני ומוא"ז משגב הינה בין המועצות הראשונות שאימצו את התהליך. בתהליך הכנתה הושם דגש על מספר עקרונות, כמו: שיתוף הציבור, הטמעה של עקרונות ותכנית של פיתוח בר קיימא, פרויקטים בתהליכים מתמשכים, שקיפות בתהליך הכנת התכנית, ראייה רחבה של כלל פעילות המועצה.

לדבריו של ארז, צריך קודם כל לאמץ את החזון של התכנית (שהוא מאוזן ולא רק אומר מה לא אלא גם מה כן) - ולאחר מכן, להתייחס לשלבים בתהליך, שהם פועל יוצא של החזון. אנחנו מדברים על מרחב פתוח כפרי, מאוים ונשחק - ותכנית האב לפיתוח בר קיימא היא אחד הכלים שיסייעו בידינו לשמור עליו ולטפח אותו.

בהמשך התייחסו חברי המליאה לתהליכים להטמעה ולפרויקטים אופרטיביים שהוצעו לקידום נושא איכות הסביבה על היבטיו השונים במועצה ובמרחב הסובב אותה.

- חיים ריס הציע לבטל את הסעיף המדבר על ניהול אזורי משותף

של שטחי התעסוקה בישובים - בגלל מורכבות הנושא (בעלות של הישובים/הסוכנות על שטחים או מבנים, עסקים בתוך בתים ועוד).

איתי הדרי - נציג הועדה לאיכות הסביבה מחה על הקלות בה מבקשים לקבל החלטה לבטל סעיף זה או אחר. הדברים נדונו בכובד ראש בצוותים השונים לכן, אם לא מסכימים עם דבר מה או רוצים להעלות רעיון כלשהו, הוא סבור שצריך לחזור לוועדת ההיגוי.

- ציין ארז כי יוחלט לגבי סדרי העדיפות ויישום

התהליכים במסגרת הדיונים על התקציב.

- ארז הציע לוותר על המונח "צדק סביבתי" שעלול

להיות בעייתי עקב פרשנויות מוטעות של המושג.

- דון ג'קובסון ציין כי הצוות הציבורי לא הגיע

להסכמה בנושא התווית מדיניות לפיתוח האזורים המבונים. הוא סבור שצריך לחשוב על

אמצעים אחרים מאשר בתים צמודי קרקע כדי לפתח את הישובים ולשמור על שטחים ירוקים. לפי דעתו של ארז, מדובר בנושא אסטרטגי לא רק טקטי, שהוא חשוב ביותר לעתיד האזור שלנו – ודורש דיון מעמיק.

רון גל הביע צער על הנוכחות המאוד דלה של חברי המליאה, שהוא הגדיר כ"מבישה" !! ולעצם הענין, הופתע לגלות שבתכנית האב אינם מופיעים אותם נושאים בהם עוסקת המחלקה לאיכות הסביבה באופן שוטף, כמו: פינוי פסולת, הדברה ועוד ובהם נרכש נסיון רב. הוא הציע להחזיר נושאים אלה לדיון בצוות הציבורי (הוחלט): רון יוזמן לועדת איכות הסביבה ויעלה את הנושא בפניה).

לפי דעתו של גדעון רודוביץ, שהשתתף ביומיים הראשונים של המרחב הפתוח, כדאי להתמקד בנושאים בעלי יישום.

עטאלה ניקולא הציף את בעיית פינוי הפסולת בראס-אל-עין והציע לחשוב על מקום אחד מסודר, בו תרוכז הפסולת.

חיים ריס ביקש התייחסות לנושא המפגעים בגבולות משגב ושיינתן לכך מענה מיידי (לא בשנת 2009).

הוחלט:

- המליאה קוראת לעובדי המועצה ותאגידיה ולציבור הרחב להירתם למאמץ ליישום והטמעת העקרונות שהומלצו במסגרת תכנית האב לאיכות הסביבה ופיתוח בר קיימא.
- המליאה מאמצת את מסקנות ועקרונות תכנית האב, למעט הסעיפים "שיוחזרו" לועדה לאיכות הסביבה והסעיף שנודחה.
- הועדה לאיכות הסביבה היא שתיישם ותטמיע את המלצות בשלבים עפ"י תכנית עבודה רב שנתית.
- ועדת הכספים תדון בהמלצות התכנית במסגרת דיוני תקציב 2007 ותתייחס לבקשות הו"ל בעדיפות גבוהה. תכניות הפיתוח ידונו בתקציב פיתוח 2007 בעדיפות גבוהה.
- ייעשה מאמץ לגייס משאבים במסגרות שונות בארץ ובחו"ל, ע"מ להוציא מהכוח אל הפועל את הפרויקטים המבוקשים. מומלץ להיכנס למהלך ההטמעה של ארגון המוא"ז שהינו מהלך משלים של תהליך התכנון שבצענו (כנראה שימומן על ידי מס' גורמים).

ארז הודה, בשם המליאה, לברוך קומפנו ולצוות עובדי המחלקה לאיכות הסביבה, לחב' אורבניקס, לועדה לאיכות הסביבה, לאנשים מהציבור, לגורמים המממנים (משרד חקלאות, משרד פנים, המשרד לאיכות סביבה ועוד) על העבודה היסודית והמקיפה. יישר כחו

ארז קרייזלר
ראש המועצה

רשמה:
בטי שוייצר

נספח מס' 4

פרוטוקול הועדה לאיכות סביבה מתאריך 18.10.06

משתתפים: ברוך רוזן, איתי הדרי, יואב פיסטינר, דון גייקובסון, עידית בנאורי, ברוך קומפנו, איתן רוזנברג, רונן גל, צור אבלס
חסר: עטאלה ניקולא

1. **מרכז לחינוך לקיימות:** התוכנית הוצגה ע"י איתן וברוך, להלן הערות והנחיות הועדה:
 - 1.1. יש לבחון את עלות האחזקה השנתית כחלק מהפרויקט ולכלול אותה בתוכנית.
 - 1.2. לתכנן מערכות שמחזירות את ההשקעה, כגון ייצור אנרגיה.
 - 1.3. לבחון אפשרות לראות אלמנטים מרכזי כמערכת סגורה.
 - 1.4. להעביר חלק מהפעילות למקומות סמוכים כגון פארק אוסטרליה.
 - 1.5. ליעד חלק מהפעילות לנושא חקר של תלמידי תיכון.
2. **תוכנית האב לקיימות, דיון בהערות המליאה:**
 - 2.1. רונן גל הציג את הצורך בתכנון פעילות מחלקת איכות סביבה בנושא פסולת, הדברה וכדומה וביקש להכניס את הנושא לתוכנית האב. הוחלט שתוכנית האב נותנת את החזון והמדיניות שממנה נגזר הצורך בהתארגנות זו של המחלקה, כמו גם יתר מחלקות המועצה. באחריות ברוך להגיש הצעתה לתוכנית עבודה רב שנתית בתחומים בהם עוסקת המחלקה.
 - 2.2. בתעסוקה ויזמות יצוין שניהול מרכזי של שטחי התעסוקה בישובים יהיה וולונטרי על פי בחירת הישוב.
 - 2.3. המושג צדק סביבתי יוסר מהתוכנית עקב מחלוקת לגבי הפרשנות. המהות הנגזרת מעקרונות הקיימות נמצאת בחזון ובמדיניות של התוכנית.
 - 2.4. גיוון סוגי הבניה בישובים יובא לדיון מיוחד של הועדה על מנת לגבש הצעה למליאת המועצה.
3. **יישום והטמעה של תכנית האב:**
 - 3.1. יוכן ע"י ברוך שלד של תוכנית ליישום והטמעה של תוכנית האב לחמש שנים הקרובות ויובא לדיון הועדה בתוך כחודש.
 - 3.2. בדיקת הניצול בפועל של שטחי התעסוקה יכול להתבצע תוך כדי העבודה השוטפת של המועצה, יש לבחון כיצד מקדמים זאת.
 - 3.3. יוקדש דיון מיוחד לנושא תוצרי התוכנית.
 - 3.4. יש להוסיף להצעת תקציב הפיתוח את הפרויקטים הבאים:

- 3.4.1 בחינת הקמת תאגיד אזורי לטיפול בפסולת באמצעות יועץ מקצועי : 40,000 ₪
- 3.4.2 הטמעת ניהול סביבתי במועצה ותאגידיה : 20,000 ₪
- 3.5 הועדה ממליצה להעמיד את תקציב להעסקת רכז קהילה וסביבה על 200,000 ₪.
- 3.6 הועדה ממליצה לתגבר את כח האדם לפיקוח בשטחים הפתוחים.
- 3.7 יש לבחון את מעבר רכבי המועצה להנעה בגז.

רשם ברוך קומפנו

נספח מס' 5

דברי סיכום והבעת תודה

5.9.09

תודה רבה !

אתמול נערך מפגש מסכם של תוכנית האב לפיתוח בר קיימא על מנת להציג לציבור את התוצר הסופי, המפגש עלה יפה זרמו בו אנרגיות חיוביות והמצב נראה ורוד אולי ורוד מידי.

בזמן המפגש צפה במוחי יותר מפעם אחת המחשבה על כך שאנחנו עוסקים בעניינים ברומו של עולם בעוד שבשטח המצב לא מזהיר בלשון המעטה. חלק מהמשתתפים במפגש עברו בדרכם למשגב את המזבלה הבוערת בבקעת סחנין. את ההבדל התהומי בין המציאות היומיומית לבין החזון שהוצג אתמול קשה לתאר במילים. אך מה שמחזק אותי זו העובדה שכשיש חזון יש תקווה וכל עוד ממשיכים לשחות יש סיכוי להגיע ליעד.

ברצוני להודות לכל אחד מכם, על התרומה הרבה לתהליך, השקעתם זמן, ידע, אכפתיות, אנרגיה, מחויבות ואחריות. אין לי ספק שעשייתם זאת על חשבון דברים אחרים חשובים לא פחות.

לכל התושבים ובעלי העניין שהשתתפו בצוותי העבודה ובמרחב הפתוח ברצוני לומר כי תרומתכם לתהליך היא המשמעותית ביותר בעיני. ניגשנו לתהליך של שיתוף ציבור באופן הרחב ביותר שמוכר כיום, מבחינת התהליך היה בכך סיכון מסוים מאחר ולא יכולנו לדעת מראש לאן הציבור יוביל אותנו, התוצאה שהגענו אליה מלמדת כי לציבור יש את הידע, הרצון, היכולת והאחריות להיות שותף ואף להוביל תהליכי תכנון ברמה גבוהה ולהגיע לתוצאות טובות.

לצוות מחלקת איכות סביבה ברצוני להודות על הסיוע הרב של כל אחד מחברי הצוות, לצור אבלס על השותפות המלאה והסיוע הרב בתהליך ובשוטף, למירי פרחי על הניהול הלוגיסטי של התהליך, לאלו דמתי על הפעלת הצוותים בשטח, לאורית שריר וכמובן לצוותי פינוי הפסולת, המיחזור וההדברה.

לפורום המנהלים של המועצה, התוכנית שנוצרה בשיתוף עם חלק מכם, מהווה בעצם תוכנית עבודה למועצה כולה על כל מחלקותיה, תאגידיה ועובדיה. אני מודה כל אחד מחברי הפורום על שיתוף הפעולה לכל אורך התהליך. החזון והתוכנית מצביעים על כך שפיתוח בר קיימא הינו תחום התעסקות ישיר של כל אחת מהמחלקות, יחד ניצור את התשתית המתאימה ליישום והטמעה של התוכנית במהלך השנים הקרובות.

לארז קרייזלר, תודה על הגיבוי, הליווי, התמיכה וההכוונה. בשנים האחרונות נכנסת בקצב מהיר לתחום איכות הסביבה מאחר והשכלת לראות את ההזדמנות שיש בתחום פיתוח בר קיימא למימוש היעדים של מנהיג ומנהל בשלטון המקומי והארצי. אני מלא הערכה לפעילותך ברמה המקומית והארצית וגאה לעבוד במחיצתך.

לאיריס אפרת ונועה גכט מחברת אורבניקס, ולשמוליק כרמלי, סייעתם לנו להוביל תהליך מקצועי, נעים, מאתגר ובעיקר תוצאתי. אני מודה לכם מקרב לב על כל העבודה שהושקעה ועל המעורבות וההתרגשות שליוותה את התהליך.

לדפנה בן ברוך, יש לך חלק חשוב בהצלחת התהליך עד עתה, שיתוף הפעולה איתך לימד אותי רבות על תהליכים מסוג זה וריכך את עוצמת הנחיתה לתוך שגרה אותה לא הכרתי בעבר. גם כשיצאת לחופשה המשכת לסייע מאחורי הקלעים. אני משוכנע שנמשיך להוביל יחד גם את היישום וההטמעה של התוכנית.

להילה בן דורי, תודה על הסיוע והתמיכה, על המילה הטובה והמכוונת, על היכולת לתת ולקבל ביקורת בונה.

אני יודע שלא נקבתי בכל שמות האנשים שהשפיעו עלי במהלך התוכנית ואני מתנצל מראש אם שכחתי מישהו, אך חשתי צורך לכתוב את המכתב ולהעביר אותו לידיכם. בזכותכם עברתי חוויה מרעננת ומאתגרת ואני יוצא למשימה של יישום התוכנית עם הרבה אנרגיות חיוביות, אמונה ותקווה לעתיד טוב יותר לכולם.

בהערכה רבה ובברכת שנה טובה,

ברוך קומפנו